

הוֹדֵיָה א

פְּלֵאֵי הַבְּרִיאָה

הַדָּף הַרְאֵשׁוֹן שֶׁאֵנּוּ קוֹרְאִים בְּמַגִּילַת הַהוֹדִיּוֹת (אֵין זֶה הַדָּף הַרְאֵשׁוֹן בְּסֹדֶר כְּתִיבְתָהּ הַמְקוֹרֵי שֶׁל הַמַּגִּילָה, עֵינֵן מְבֹא, סְעִיף 4), מוֹקֵדֶשׁ בְּרוּבּוֹ לְמַעֲשֵׂה הַבְּרִיאָה. כִּאֵן נִמְנָו הַנְּבֵרָאִים, וְבִרְאֵשׁ וְרֵאשׁוֹנָה הַגְּדוֹלִים וְהַנְּפֵלָאִים שְׁבָהֶם — הַמְאֹוֹרוֹת, הַרוּחֹת, הַשְּׁמַיִם וְעוֹד — כְּדֵי שְׁתִּירָאָה בָּהֶם גְּבוּרַת בּוֹרְאֵם. גַּם בְּסֵפֶר תְּהִלִּים (בְּפֶרֶק ח, לְמִשְׁל) מְשַׁמֶּשֶׁת הַהִסְתַּכְּלוֹת בְּפֵלְאֵי הַטְּבַע דְּרֶךְ לַחֲזוֹת מִקְצַת גְּבוּרַת הַבּוֹרָא. שֶׁם הִיא מְבִיאָה לְהַתְּפַעְלוֹת, לְבִיטוּי פִּיּוּטֵי שֶׁל תְּדַהֶמֶת הָאָדָם נוֹכַח הַטְּבַע הַנְּפֵלָא וְהַנּוֹרָא וְנוֹכַח גְּדוּלַת הָאֵל הַמְשַׁתְּקֶפֶת בּוֹ* . כִּאֵן נִדְחִית הַהִתְפַּעְלוֹת הַתְּמִימָה מִפִּי הַרְצוֹן לְהַבִּין אֶת פְּלֵאֵי הַטְּבַע וְלִלְמוֹד מֵהֶם מִסְּקִנּוֹת עַל טֵיב הַבְּרִיאָה. בְּעַל הַהוֹדִיָּה חוֹזֵר וּמְדַגֵּשׁ בְּתִיאֹוּרוֹ שְׁתֵּי נְקוּדוֹת: (א) שֶׁהָאֵל בְּרָא אֶת כּוּחוֹת הַטְּבַע וְשֶׁהוּא עוֹשֶׂה בָּהֶם כְּרְצוֹנּוֹ; (ב) שֶׁהֵם פּוֹעֲלִים לְפִי חוֹק שֶׁנִּקְבַּע לָהֶם מִרְאֵשִׁית בְּרִיאָתָם. הַחוֹק הַשְּׁלִיט בְּטְבַע הוּא הַעֲנִינֵן הַחֲשׁוֹב בְּעֵינֵי בְּעַל הַמַּגִּילָה, שֶׁהֵרִי מִמֶּנּוּ הוּא לְמַד כִּלְל גְּדוֹל בְּתוֹרָתּוֹ: אֵין לָךְ דְּבַר שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּתַבְל בְּלֵי רְצוֹנּוֹ שֶׁל הָאֵל, וְכֹל מֵה שֶׁנַּעֲשֶׂה הִיָּה צְפוּי וְקִבּוּעַ מִרְאֵשׁ. לְשׁוֹן אַחֲרַת: חוֹק הַטְּבַע מִלְּמַד, שֶׁהַגּוֹרָה הַקְּדוּמָה שֶׁלְטַת שְׁלִיטָה מוּחְלָטָה בְּבִרְיאָה כּוֹלָה — וּמְמִילָא גַם בְּאָדָם. כִּלְל זֶה, הַחֲזוֹר וּמוֹדֵגֶשׁ פְּעֻמִּים אַחֲדוֹת בְּהוֹדִיּוֹת (וְהִידוּעַ גַּם בְּשֵׂאֵר הַמַּגִּילוֹת), קִיבֵל כִּאֵן אֶת בִּיסוּסוֹ הַרְעִיוּנִי הַרַחֵב.

הַהִסְתַּכְּלוֹת בְּטְבַע וּבְכוּחוֹתָיו וְהַהֲרַהוּר בְּטֵיבָם — זֶהוּ הַקּוֹ הָאוּפִינִי הַמְשׁוֹתֶף לְהוֹדִיָּה זֶו וְלַחֲלָקִים גְּדוֹלִים שֶׁל סֵפֶר חֲנוּךְ. בְּפִירוּשׁוֹ לְהוֹדִיָּה יְצוּיֵנוּ נְקוּדוֹת אַחֲדוֹת שֶׁל הַתְּאֵמָה זֶו בְּפֶרֶטִיָּה. אֵךְ חֲשׁוֹבָה מִמֶּנָּה הַגִּישָׁה הַהִסְתַּכְּלוֹתִית כְּשֶׁלְעֲצֻמָּה, הֵינּוּ: הַשֵּׁר אֵיפֹה לְדַעַת וְלְהַבִּין אֶת רְזִי הַטְּבַע וְלְהַגִּיעַ מֵהֶם אֶל מִסְּקִנּוֹת עֵיּוּנִיּוֹת. סֵפֶר חֲנוּךְ מְדַגֵּשׁ גַּם הוּא אֶת הַחוֹק הַשׁוֹלֵט בְּטְבַע הַמְשַׁמֵּשׁ אֵף לוֹ רֵאִיָּה חֲשׁוֹבָה בִּיּוֹתֵר לְגְדוּלַת הַבּוֹרָא. אֲמֵנָם אֵין סֵפֶר חֲנוּךְ מְגִיעַ אֶל הַמְּסַקֵּנָה הַמִּיּוֹחֶדֶת שֶׁל הוֹדִיָּתֵנוּ — הַגּוֹרָה הַקְּדוּמָה לְגַבֵּי הָאָדָם, אֲבָל אֵפִילוֹ מִסְּקֵנָה זֶו אֵין כִּיּוּנָה זֶו לְרוּחַ סֵפֶר חֲנוּךְ, וְהַשׁוּוֹה חֲנוּךְ מֵאֵה — ט. עֲנִינֵן שֶׁלְטוֹנּוֹ שֶׁל הָאֵל בְּטְבַע נֹזְכֵר בְּהוֹדִיּוֹת גַּם בְּדָף 13. אֲמֵנָם רַק בְּקִיצוֹר. קִטְעַ מְקַבֵּיל לְהוֹדִיָּה זֶו נִמְצָא גַם בְּמַגִּילַת אֹוֶר וְחוּשֶׁךְ, בְּתַחֲתִיתוֹ שֶׁל דָּף 10, אֵךְ שֶׁם קֶצֶר הוּא מְאוֹד וְגַם לְקוּי בְּחִסָּר.

הַהוֹדִיָּה חֲסֵרָה בְּתַחֲלִילָתָהּ וּבְסוּפָהּ. אֲפֶשֶׁר לְהַנִּיחַ, שֶׁפְּתִיחָתָהּ הִיָּתָה כְּתוּבָה בְּרֵאֵשׁ הַדָּף. הַדְּבָרִים הַרְאֵשׁוֹנִים שֶׁנִּשְׁתַּמְּרוּ בְּדָף זֶה אֲמוּרִים בְּאוֹפֵן כִּלְלִי בְּרַחְמֵי הָאֵל וּבְגִדּוֹר לְתוֹ. הַדִּיּוֹן בְּנוֹשֵׂא הַעֵיִקְרִי פּוֹתַח בְּשׁוֹרָה 7 בְּהַכְרֹזָה שֶׁל עֶקְרוֹן הַגּוֹרָה הַקְּדוּמָה; הוּא

* הוּא הַדִּין לְגַבֵּי בְּדִסִירָא פֶּרֶק מֵב.

ממשיך בפירוט הנבראים משורה 9 ואילך ומסתיים בהכרזה מחודשת של העיקרון בשורה 20, הפעם בהדגשה מיוחדת של שליטת הגזרה באדם.

עם גמר התיאור הכולל של שלטון האל בנבראים עובר בעל ההודיה לחוויתו שלו. תחילה הוא מודה לאלהיו על שזכה להבין את רזי הבריאה (21) למרות אפסותו ושפלותו הטבעיות בו (22—23; עיין במבוא, סעיף 40). דברים אלה הם מעין הקדמה למסקנה המיוחדת, הנלמדת כאן מתורת הגזרה הקדומה שתוארה בחלקה הראשון של ההודיה. המסקנה היא: האל קבע מראש את מעשיו ואת רעיוניו של האדם, וכל פעולותיו והרהוריו של האדם גלויים וידועים לפני הבורא; אם כן, אין לאדם מה לומר: הן תחונניו והן תהילתו בטלים מעיקרם (23—25) ואף וידויו בטל; תוכחת עצמו ופירוט עוונותיו לא יצדיקו את האדם במשפטו לפני הבורא, שכן האל לבדו צדיק, ועל האדם נגזרו עבודת העוון ומעשי הרמיה' (26—27). רעיון זה, שהוא אחד החשובים בתורת ההודיות (עיין במבוא, סעיפים 36, 42), מובא כאן דרך אגב בתוך שרשרת ההוכחה שדברי האדם בטלים מעיקרם, ואף-על-פי-כן ניתן לו ניסוח מלא וחרیف, מכאן תורת ההודיה אל מחשבתה המר-כזית: אין טעם לדברים שהאדם משמיע על דעת עצמו לפני האל, ועם כל זאת ניתנה לו האפשרות להלל את בוראו ולומר שירה לכבודו, הואיל והאל בעצמו רצה שיגידו את גבורתו ואת גדלותו לנבראים ולשם כך ברא לאדם 'רוח שפתים' (שורה 28), היינו את כושר הדיבור הנאה, את השירה הקצובה לפי מידתה. אם כן, גם דברי השבח שהאדם משמיע הם מתנתו הישירה של האל, ותוכנם וצורתם נקבעו מראש. ממש כשאר כל הבריאה. את מתנת השירה נתן האל לאדם, ולשם כך חיזקו וטיהרו מעוון (שורה 32; עיין במבוא, סעיפים 50, 54), כדי שיפורסם כבודו בין הבריות. בעל ההודיה רואה את עצמו כנושא תפקיד זה, ולפיכך הוא פונה בקריאה אל בני-האדם הטובים ואומר להם דברי עידוד, שישאבו תנחומים מצדקתו של האל ומרחמיו. בדברים אלה מסתיים הדרך במצבו הנוכחי, ואפשר לשער, שיש בדברים אלה מעין מעבר אל החתימה, שהיתה כתובה בתחתיתו החסרה של הדרך.

בעל המגילה רצה אפוא — בסופו של הדבר — להסביר בהודיה זו את המוצא האלהי של שירתו, ולבסס את טענתו על התורה הכללית של הגזרה הקדומה. הרעיון שיכולת השירה היא מתנת האל נרמז בהודיות פעמים אחדות על-ידי המונח 'מענה לשון' החוזר בהן (עיין במילון). מצד אחר, הפנייה הישירה לבני-האדם היא תופעה בודדת, ואין לה הקבלה במגילת ההודיות, כפי שנשתמרה; אמנם מקובלת היא למדי בספר תהלים, עיין למשל כב, כג.

דף 1

- 5 ומעין הגב[ורה]
- רב העלילה ו[גדול העצה
- [ולרחמיכה] אין מספר
- 6 וקנאתכ[ה עוברת] | לפני חנ[ות]
- מה [יקר חסדך אלי]
- וארוך אפים במשפ[ט]
- 7 [כי] צדקתה בכל מעשיכה |
- ובחכמתכ[ה] ה[כינותה דורות] עולם
- 8 ובטרם בראתם ידעתה מעשיהם | לעולמי עד
- [ומבלעדיכה לוא] יעשה כול

קרק מאונך עובר מן השורה החמישית עד השורה השתיים-עשרה של דף זה, מפצל את התיבה השנייה או השלישית בכל השורות האלה ומקשה מאוד על הקריאה, שכן בהסתכלות ראשונה אין לראות כיצד מתחברים חלקי התיבות שמשני עבריו. הבדיקה מלמדת, שיש לחבר את מה-שלפני הקרע עם מה שלאחריו. על-פי רוב אין להנחית, שחסר משהו מהמת הקרע, אף-על-פי שבתצלום נראה רווח ברור בין שפתו השמאלית של הקרע ובין תחילת הכתב שאחריו. זהו כנראה שטח שנוצר משנסדק הגוויל באלכסון; לפיכך חלק הוא מפנימו של הגוויל. אין עוד במגילה זו קושי קריאה דומה לזה.

2,1 רק עקבות אותיות בראשי השורות, אין אפשרות של קריאה. — 3) בראש השורה עולם א], באמצע עקבות אחדות ומ"ם סופית. — 4) גם ומש] [ים כיא] [ומקה המ] [6—5] [רב העלילה ו] גדול: על-פי ירמיהו לביט. — [עוברת]: עקבות תלויות מעל ליקנאתכ[ה]. — 6) חנ[ות]: נו"ן בספק, השווה תהלים עז, 1—מה [יקר חסדך אלי]: השווה תהלים לו, 7) ובחכמתכ[ה] ה[כינותה]: כך לפי 'אוצר המגילות'; ואולי צריך להשלים: [ובחכמתכ[ה] [הכינותה]. — ה[כינותה דורות]: על-פי שורות 17; 19. — ידעתה מעשיהם: כתב 'כול מעשיהם' וניקד על 'כול'. — 8) [ומבלעדיכה לוא] יעשה: על-פי שורה 20.

- 5 ומעין הגב[ורה]: אחד השבחים המקובלים לאל, השווה סרך 12, 10; 11, 6. וקנאתכ[ה] וכו': טעמו, לפי ההשלמה המוצעת, שמידת הרחמים מרובה ממידת הדין. 'קנאה' בשימוש דומה: 3, 9; 14, 12; סרך 2, 15.
- 6 וארוך אפים: משמש כאן כשם, כאילו אמר 'ארוך אפים', וכך גם 17, 17. והשווה 'רחוב', 9, 27; 'רחוב נפש', סרך 4, 9; 'קצור אפים', סרך 4, 10; אבל 'ארוך אפים', סרך 4, 3. ילון, קרית ספר, כח, עמ' 66. דן בחילוף זה של המשקלים 'פועל' ו'פעול' במגילות. [כי] צדקתה וכו': עיין במבוא, סעיף 36.
- 7 ובטרם בראתם וכו': האל צופה מראש את פעולת הנבראים. זהו ניסוח חריף ואופייני של תורת הגזרה הקדומה, ואולי יש בלשונו השפעה של איוב לו, 7. ניסוח זה חוזר בשינויים קלים: 8, 13; ברית דמשק 7, 2; חנוך ט, יא; לט, יא; תהילות שלמה ז, ט (בסורית): והו דברני עד לא אהוא ידע מדם דעבד הוית כד אהוא. והשווה גם בספר ברוך הסורי כא, ה. בבן-סירא כג, לד נאמרו דברים דומים מתוך כוונה אחרת.
- 8 [ומבלעדיכה] ... ולא יודע בלוא רצונכה: הדברים חוזרים ונשנים ב"9, 10. פירוט ודיוק בתורת הגזרה הקדומה. כיוון שהכול נעשה ברצון האל, ממילא אף ידיעתו של האדם (את סדרי הטבע וכו') מותנית ברצונו של האל. הרעיון מובא כאן וב"9, 10 כמאמר מוסגר בין שאר שבחי של האל. בלוא רצונכה: חוזר ונשנה ב"10, 2; הצורה התחבירית 'בלוא' גם בשורה 23; 10, 5—9; ועיין בנאמר ל"10, 2.

9 ולא יודע בלוא רצונכה
אתה יצרתה | כול רוח ופעו[לתה הכינותה]
ומשפט לכול מעשיהם

10 ואתה נטיתה שמים | לכבודכה
[ו] כול [אשר במ תכנ]תה לרצונכה
ורוחות עוז לחוקיהם
11 בטרם | היותם למלאכי ק[ודש] ידעתם
והיו[ן] לרוחות עולם בממשלותם
מאורות לרוזיהם |
12 כוכבים לנתיבות[ם]
וכל רוחות סערה[ם] למשאם
זקים וברקים לעבודתם

(9 ופעו[לתה הכינותה]: על-פי 22,15-10) [ו] כול: שריו הוי"ו נראה מימין הקרע. — [ו] כול [אשר
בם]: על-פי שורה 14. — עוז לחוקיהם: מטושטש. — 11 ק[ודש]: קי"ף קטועה. — 12 [וכל רוחות...]
למשאם: על-פי אוריחושך 12,10. ועיין פירוש; עקבות הה"א של [סערה] נראות, והשווה קטע 6,8.

9 אתה יצרתה כול רוח: כיוצא בזה בא גם בהודיות 22,15; 'אתה יצרתה רוח ופעולתה
הכינותה'; והשווה עוד 31,4. לפי הקבלות אלו יש להבין, ש'רוח' היא הנפש הפועלת
בנבראים וגורמת למעשיהם; האל גותן לאדם רוח טובה או רעה וקובע את טיב מעשיו.
לפיכך דומה משמעות מלת 'רוח' כאן למשמעותה בסרך היהד 3,18. ואפשר שהכוונה כאן
לרוחות הפועלים בטבע, המתוארים בהמשך (שורות 10-11), ועיין שם. עיין גם במילון
ובמבוא, סעיף 54. ומשפט לכול מעשיהם: גם את החוק הקובע את מעשיהם הכינות.
דומה לו 'בידכה משפט כולם', 4,5. נטיתה שמים: השווה ישעיה מד, כד; מה, יב;
נא, יג; איוב ט, ח; ועוד.

10 לכבודכה: ולא לצורך אחר, עיין מבוא, סעיף 37.
11-10 ורוחות עוז לחוקיהם בטרם היותם למלאכי וכו': האל ידע את המלאכים עוד
לפני שהיו למלאכים ונתן להם את חוקי התנהגותם. או ניתן להם השלטון בכוחות הטבע
השונים וזה טעם 'לרוחות עולם בממשלותם', הקבלה לתורה זו לא מצאתי, ואפשר שיש
כאן דרוש על 'עושה מלאכיו רוחות', תהלים קד, ד. רוחות עוז, רוחות עולם: כינויים
דומים למלאכים השליטים בטבע: חנוך ס, יב-כב; יובלות ב, ב; בחנוך כ גמנו שמותיהם
של מלאכים אלה.

11 בממשלותם: השווה 'ממשלת קדושים', אוריחושך 12,10; ועיין במילון. מאורות וכו':
כאן מתחיל מניין כוחות הטבע, היינו פירוט ממשלתם של 'רוחות העולם', לכל הפסקה
השווה חנוך מא, ג-ה; ס, יא; בן-סירא מב, כא-מג, לה. מאורות לרוזיהם: הכוונה
לחוקי התנועה של המאורות, הידועים לבחיריו של האל והמתוארים במפורט בחנוך עב
ובהמשך.

12 כוכבים לנתיבות[ם]: השווה שופטים ה, כ. [רוחות סערה] למשאם: ההשלמה
מתכוונת לרוחות הממשיים, הנושבים, שנדונו בחנוך יה, א-ה; מא, ג; עז, א-יד.
למשאם: משא הרוח רק כאן ובאוריחושך 12,10; במקרא מדובר על הרוח הנושאת משהו
(ארבה, קש, בן-אדם; השווה שמות י, יג; ישעיה מ, כד; יחזקאל ג, יד; ועוד), זקים:

13 ואוצרות | מחשבת לחפציה[ם]
ומפרש עבים[ם] לרוזיהם

אתה בראתה ארץ בכוחכה |
14 ימים ותהומות עם [היבשה]
וכל יוש[ם] ביהם הכינותה בחוכמתכה
15 וכול אשר במ | תכנתה לרצונכ[ה]
ותתנם לממשלה[ם] לרוח אדם אשר יצרת בתבל
16 לכול ימי עולם | ודורות נצח
למ[לא] פעולותיהמה[ם] בקציהם
פלגתה עבודתם בכול דוריהם

(13 [ומפרש עבים]: עיין פירוש, והשווה איוב לו, כט. — לרוזיהם: אחריו רווח של תיבה. — בכוחכה:
כתוב על מלה מחוקה, אולי 'בתבונתכה', שעדיין אפשר להבחין ממנה בבי"ת לפני הבי"ת של 'בכוחכה'
ובתי"ו שהייתה כתובה במקומה של הבי"ת של עכשיו (עשה את התי"ו לחי"ת עליידי הוספת תגים מלמעלה). —
14 עם: מטושטש. — [יוש] ביהם: השווה 18,8. — וכול אשר: וי"ו שנייה תלויה. — 15 [ותתנם
לממשלה]: השווה 17,18; סרך 17,8; 24,9. — לכול: וי"ו תלויה. — 16 למ[לא] פעולותיהמה[ם]: השווה
סרך 16,8.

נזכרו ביחד עם הברקים בבן-סירא מג, טו; משנה ברכות ט, ב; באוריחושך 3,6 הם
משמשים בתקבולת ל'ברקת', עיקר הוראת 'זיק' — ניצוץ (ישעיה ג, יא); הזיקים שבשמים
אפשר שהם ביטוי סתם נרדף לברקים, או מטיאורים, והתלמוד פירשם 'כוכבא דשביט'
(= קומט, ברכות נה, ב). לעבודתם: בשירותם, עיין במילון. ואוצרות: אוצרות הרוח,
הגשם, השלג, וכד', השווה ירמיה י, יג; איוב לח, כב; תהלים קלה, ז; בן-סירא מג, טז;
חנוך יז, ג; יח, א; אוריחושך 10,12.

13 אוצרות מחשבת: האוצרות הנסתרים; בדומה לזאת: 'מחשבי תהום' (32,3) — המקומות
המוסתרים שבתהום. לחפציה[ם]: השווה תהלים קיא, ב; בן-סירא מג, ח; סרך 3,17.
[ומפרש עבים]: כך השלמתי, הואיל והעבים הם תופעת הטבע היחידה מבין התופעות
שבשמים שלא נזכרה עד כאן. גם לפי הסדר שהוא נוהג (מלמעלה למטה) מקומם כאן.
והשווה גם 'מפרש שחקים', אוריחושך 10,12. אתה בראתה: כנגד 'אתה נטיתה' (שורה
9, 'אתה יצרתה' (שורה 8). אתה בראתה ארץ וכו': מכאן והלאה מונה את הנבראים
התחתונים.

14 הכינותה: בראת וקבעת מראש את מעשיהם. הפועל 'הכין' חוזר כמונח קבוע במשמעות
זאת בהודיה זו ובשאר ההודיות, עיין במילון. וכול אשר במ: צמחים, חיות, דגים וכד',
לפי תהלים צו, יב.

15 תכנתה: גם הוא מונח בתורת הגזרה הקדומה; הוראתו כלשון מדידה וקביעה של מידתו
או מקומו של דבר מצאנו כבר במקרא, השווה ישעיה מ, יב; והשווה עוד בן-סירא מב, ל;
ועיין במילון. 'תכון' בהוראת 'סדר קבוע' הוא אחד המונחים החשובים שבסרך (השווה
סרך 7,5, ועוד). לרוח אדם: היינו לאדם, לנפשו השולטת בו, כמבואר לעיל בשורה 9.
ימי עולם: מקביל ל'דורות נצח', ועיין בנאמר לשורה 18.

16 בקציהם פלגתה עבודתם וכו': הקצבת לכל נברא את עבודתו וקבעת את זמנה של
כל פעולה (= בקציהם) לכל הדורות מראש (= לכול דוריהם). בקציהם: עיין במילון.
פלגתה: חלקת, הקצבת. חוזר בהוראה זו בשורה 18; 13,13; והשווה 'מפלג' (23,12).

- 17 ומש [פ] ט | במועדיה לממשל [תם תכנתה
 ודר] כיהם הכינותה לדור ודור
 18 ופקודת שלומם | עם* כול נגיעיהם [לקציהם תכנת] ה
 ותפלגה לכול צאצאיהם
 למספר דורות עולם |
 19 ולכול שני נצח
 ו[מעשיהם ידעת] ה
 20 ובחכמת דעתכה הכ[י]נותה תעודתם בטרם | היותם
 ועל פי ד[ברכה נה] יה כול
 ומבלעדיך לא יעשה |
 21 אלה ידעתי מבינתכה

(17) [ודר] כיהם: השווה סרך 26.8. — הכינותה: פגום, הקריאה מסופקת. — 18) עם: כתוב 'עם ע'—
 [לקציהם]: על-פי סרך 16.8. — ותפלגה: היא תלויה. — 19) ו[מעשיהם ידעת] ה: על-פי שורה 7. —
 תעודתם: העדתם כתיב, החסיר את הוי"ו והשאיר רווח בשבילה. — 20) יעשה: שאר השורה חלק.

עבודתם: השווה סרך 26, 3: 'ועל דרכי[הן] כול עבודה. ומש [פ] ט: חוק התנהגות,
 כטעמו לעיל שורה 9.
 17 במועדיה: של העבודה.
 17—18 ופקודת שלומם עם כול נגיעיהם: כיוצא בזה סרך 14, 3: 'ולפקודת נגיעיהם עם
 קצי שלומם'; וטעמו שהאל קבע את הטוב ואת הרע אשר יקרה את הנבראים. ופקודת:
 הדבר שהאל פוקד בו את האדם היא פקודתו, השווה סרך 6, 4; 19, 4. ועוד בסרך.
 נגיעיהם: צרותיהם, מונח נפוץ בהודיות ובמגילות, עיין במילון. במגילות בכל מקום לשון
 רבים של 'נגע' היא 'נגיעים', עיין במבוא, סעיף 8.
 18 צאצאיהם: עיין במילון.
 18—19 למספר דורות עולם ולכול שני נצח: עיקר כוונת הדברים: 'לתמיד', 'לעולם ועד';
 אולם כיוון שהכול ידוע מראש, מסתבר שאף זמנם של 'דורות עולם' ושל 'שני נצח' נקבע
 מראש ושומר בסוד אצל הבורא. רמז לכך תמצא בקטע 11, 5; ועיין בפשר חבקוק 13, 7;
 הנאמר כאן דומה לאמור בשורות 15; 24 ובברית דמשק 2, 10. ועיין במבוא, סעיף 39.
 19 הכ[י]נותה תעודתם בטרם היותם: קבעת מראש את תפקידם המיועד להם. השווה
 שורה 7 ושורה 14 לעיל והנאמר שם ובסרך 15—16: 'ולפני היותם הכין כול מחשבתם
 ובהיותם לתעודותם כמחשבת כבודו ימלאו פעולתם' וכו'. תעודתם: המונח 'תעודה'
 משמש במגילות בהוראות שונות. כאן 9, 12 ובסרך 16, 3 ראוי ביותר לפרשו כפעולת
 הנברא שנגזרה עליו, תפקידו. הוראה דומה כלולה ב'תעודות המלחמה' שבאוריחוושך
 2, 8; סרך 12, 26. ההוראה המשותפת האחת המתאימה כמעט בכל השימושים היא 'דבר
 הנועד להתקיים'; עיין במילון.
 19—20 הכ[י]נותה... לא יעשה: לא זו בלבד שהאל קבע את מעשי הנבראים 'בטרם
 היותם', אלא רצון האל קובע גם את הפעולות הבודדות בשעה שהן נעשות ('השגחה
 עליינה'). כך מסתבר מן החלק השני של הניסוח המקביל בסרך 3, 16: 'ובהיותם... ימלאו
 פעולתם ואין להשנות' וכו', והשווה שורות 7—8 לעיל.
 21 אלה: רזי הבריאה שתוארו קודם. אלה ידעתי מבינתכה: חוזר ב'14, 12; 15, 12; אור-

- כיא גליתה אוזני לרזי פלא
 ואני יצר החמר ומגבל המים |
 22 סוד הערוה ומקור הנדה
 כור העוון ומבנה החטאה
 23 רוח התועה ונעוה בלא | בינה
 ונבעתה במשפטי צדק
 מה אדבר בלא נודע
 ואשמיעה בלא סופר
 24 הכול | חקוק לפניכה בחרת זכרון לכול קצי נצח
 ותקופות מספר שני עולם בכול מועדיהם |
 25 ולוא נסתרו ולא נעדרו מלפניכה
 ומה יספר אנוש חטאתו

(22) רוח התועה: פגום.

וחושך 10, 16. טעמו: נודע לי בזכות הבינה שנתת בי, ועיין במבוא, סעיפים 51, 53.
 גליתה אוזני: הגדת לי את סודך. ביטוי מקראי (שמואל א ט, טו, ועוד), החוזר בהודיות
 כשימושו כאן. עיין במילון והשווה 'מגולי אוזן' (כינוי לישראל), אוריחוושך 10, 11. רזי
 פלא: עיין במילון. ואני יצר וכו': שורה של ביטויים המצביעים על מוצאו השפל והטמא
 של האדם; יש בהם מן הגוזמה ומן הגועל והם שגרה בהודיות (עיין במילון על הביטויים
 הבודדים ובמבוא, סעיף 40) והם חוזרים גם בסרך 11, 20—22. יצר התמר: מי שנוצר
 מחומר, מונח בהודיות, ועיין במילון; השווה ישעיה כט, טז; סד, ז; איוב ל ט; ועוד.
 מגבל המים: מעורב ונלוש במים. הפועל ידוע מלשון חכמים (ויקרא רבה כט, א).
 22 סוד הערוה: מי שיטודו, היינו מוצאו, מן הערוה. 'סוד' בהוראת 'יסוד' חוזר בהודיות,
 ועיין במילון. מקור הנדה: מי שמקורו בנדה. 'נדה' באה במגילות בהוראה מורחבת של
 טומאה סתם, עיין במילון, וזה גם טעם 'ערוה' כאן. ומבנה החטאה: החטא טבוע בגופו
 של האדם; 'מבנה' כינוי לגוף, עיין במילון. כור העוון: מי שמוצאו 'מכורתו', מן העוון.
 'כור' אינו בא עוד בשימוש זה, אבל השווה 'כור הריה' (8, 12). רוח התועה ונעוה
 בלא בינה: רוחי (כל עוד לא תחוננה בחסדי האל) תועה ללא דרך טובה, חוטאת ומחוסרת
 בינה. 'רוח נעוה' חוזר ונשנה בהודיות (עיין במילון).
 23 ונבעתה במשפטי צדק: רוחי נבהלת ממשפט הפורענות הצודק. 'נבעתה' משמש כאן
 כהוראתו המקראית, השווה שמואל א טז, יד; איוב ט, לד; דניאל ח, יז. מה אדבר וכו':
 פסקה דומה באה ב'12, 32. מה אדבר: הרגשה דומה בתהלים קלט, ד.
 24 חקוק וכו': התמונה אינה מקראית; השווה: 'וברית שלומכה חרתה למו בחרט חיים'
 אוריחוושך 12, 3; סרך 10, 11. אולי יש כאן דמיון כלשהו ל'לוחות השמים' של ספר
 היובלות (א; ועוד). חקוק: השווה פשר חבקוק 13, 7. חרת: בתייג, כמו 'חרות'
 (שמות לב, טז); השם מופיע במקרא בטי"ת, חרט (שמות לב, ד; ישעיה ח, א; אמנם ייתכן
 כי 'חרט' במקרא אינו מכשיר כתיבה, עיין ברש"י וברשב"ם לשמות לב, ד, וגם טורסיני,
 הלשון והספר, כרך א, עמ' 388 ואילך).
 25 ולוא נסתרו ולא נעדרו מלפניכה: מעשי הנבראים. כיוצא בזה חנוך ט, ה; יסד, ג. גם
 'לא יפלא ממך דבר' (ירמיה לב, יז) הובן: 'לא יסתר' בתרגום השבעים ובתרגום יונתן
 (ובעקבותיו ברש"י וברד"ק). מעניינת גם ההקבלה של וידוי יוסף הכיפורים 'אין (כל) דבר
 נעלם ממך ואין נסתר מנגד עיניך', ומה יספר וכו': אין אדם מודיע בוודיו לאלהים

ומה יוכיח על עוונותיו |

26 ומה ישיב על כול משפט הצדק

27 לכה אתה אל הדעות כול מעשי הצדקה | וסוד האמת ולבני האדם עבודת העוון ומעשי הרמיה

28 אתה בראתה | רוח בלשון ותדע דבריה

ותכן פרי שפתים בטרם היותם

ותשם דברים על קו |

29 ומבע רוח שפתים במדה

ותוצא קוים לרזיהם

ומבעי רוחות לחשבונם

(26) ישיב על: כך צריך להיות כנראה; כחוב 'עול', בוי"ו תלויה; עיין פירוש. — אל: באותיות עבריות עתיקות. — (27) הרמיה: אחריו רווח של תיבה. — (29) ומבעי רוחות: מטושטש, הבי"ת סדוקה.

דבר שלא היה ידוע לו. לוודויו של אדם ולתוכחת עצמו (כמו לתהילה ולתפילה) אין ערך כשלעצמם.

26 ומה ישיב וכו': אין לאדם טענה, כשהוא נשפט לפניך, כלומר, אינו יכול לומר 'צדיק אני', ולכן בא המשך לכה אתה אל הדעות כול מעשי הצדקה, וכיוצא בזה בקיצור: 'אין צדיק עמכה' (19,12). עיין עוד 16,17; 20,17; ומבוא, סעיף 36. ומה ישיב: חוזר ב-27,12. על: קריאה זו נותנת את המשך הדברים הנוה ביותר, ומוטב להניח שהסופר אשר הוסיף ותלה וי"ו בין עי"ן ללמ"ד טעה. הקריאה 'עול' עשויה להתפרש: (א) כל תשובתו של אנוש תהיה עוול, דברים בטלים. (ב) בהקבלה 'לאנוש/היינו: 'עויל' (כמו איוב יט, יח), או: עול (בוי"ו קמוצה; איוב כו, ז). אבל אם כן, תחסר מלת היחס ויהיה צורך להוסיף 'על' שגיהה (מתוך הנתה של האפילוגראפיה) ולקרוא 'ומה יוסיף עול על כול' וכו'. אל הדעות: חוזר ונשנה ב-12,10; קטע 4,15. מקורו בשמואל א ב, ג: 'כי אל דעות ה' ולו (קרי) נתכנו עלילות', ואם כן יש לראות כאן רמז לדרשת הפסוק לענין תורת הגזרה הקדומה.

27 עבודת העוון: אולי טעמה פולחן העוון, היינו שעבוד לחטא, שכן 'עבודה' באה בהודיות בהוראת 'פולחן, שירות' (עיין 2,33 ובמילון). בפירוש זה נתקבל ניסוח חריף מן הרגיל של תורת השעבוד לחטא, עיין במבוא, סעיף 42. וייתכן ש'עבודה' מקבילה כאן ל'מעשה', וכמו בסרך 3,25—26, וטעם 'עבודת העוון' — עשייתו או ביצועו. ומעשי הרמיה: חוזר ונשנה בקטע 3,10. לרמיה' עיין במילון, והשווה עוד סרך 9,4. אתה בראתה רוח בלשון: נתת ללשון את כושר ההבעה. הרעיון מופיע בתוך פד, א.

28 ותדע דבריה: מראש. ותכן פרי וכו': האל יוצר את דברי השבח והתפילה עוד לפני שהם מתהווים על שפת המשורר. פרי שפתים: הביטוי בא מהושע יד, ג לפי קריאת השבעים (תחת 'פריים שפתינו' — 'פרי שפתינו' [ἁρσπος χεῦλας]). ביטוי זה חוזר ב'ברית החדשה', איגרת לעברים יג, טו; ובמזמורי שלמה טו, ג. ביטויים דומים במקרא: 'פרי פי איש' (משלי יב, יד, ועוד); 'ניב שפתים' (ישעיה נז, יט); ובסרך: 'תרומת שפתים' (6,10); והשווה שם 10,14; 8,10.

28—29 על קו... במדה... קוים לרזיהם... לחשבונם: הכוונה למידתם הנאה של הדברים, שמשמיע אדם לכבוד הבורא. דברים שיש בהם 'רזים' משלהם, ואפשר שהכוונה למשקל השירה. על קו: השווה סרך 9,10; 'קו' בהוראת מידה נמצא עוד בהודיות 6,26; 8,21.

30 להודיע | כבודכה

ולספר נפלאותיכה ככול מעשי אמתכה

ו[פעולות צ] דקכה

31 ולהלל שמכה | בפה כול

וידעוכה לפי שכלם

וברכוכה לעולמי [עד]

32 ואתה ברחמיכה | וגדול חסדיכה

חזקתה רוח אנוש לפני נגע

ו[רוח נעוה] טה[רתה] מרוב עוון |

33 לספר נפלאותיכה לנגד כול מעשיכה

ו[אגידה בקהל פ] תיים משפטי נגיעי |

34 ולבני אנוש כול נפלאותיכה

אשר הגברתה [בי לנגד ב] ני אדם

35 שמעו | חכמים ושחו דעת

איוב לד, ב

(80) ו[פעולות צ] דקכה: נראות עקבות מעטות. — (81) [עד]: אינו ממלא את מקום הקרע. יש לשער ששאר החלל היה חלק, שהרי גם לאחר הקרע יש כאן רווח של שתי תיבות. — (82) ו[רוח נעוה]: על פי 21,3. — טה[רתה]: נראות עקבות של סוף התיבה. — (83) נפלאותיכה: מטושטש קצת. — ו[אגידה וכו']: עיין פירוש. — (84) [בי לנגד ב] ני: מן הביית הראשונה שרידים; מן הגר"ן שרידים. על פי 24,2 והשווה במילון. — אדם: מטושטש; אחריו רווח. — (85) ושחו דעת ונמהרים: מטושטש, קריאתו בטוהה.

30 להודיע כבודכה וכו': האל נתן את יכולת השירה לבחיריו שבין בני האדם כדי שייודע שבחו בין הבריות. רעיון נפוץ בהודיות, עיין במבוא, סעיפים 54—55.

31 וידעוכה לפי שכלם: במידה שהם מסוגלים להכירך. כך מסתבר מן סרך 9,15; ועיין במילון, ערך 'שכל'.

32 חזקתה רוח אנוש לפני נגע: נתת לו את כושר העמידה לפני האסון. כיוצא בזה: 'ורוחי החזיקה במעמד לפני נגע' (36,4). ועיין 'חוק', 'החזיק' במילון. טה[רתה] מרוב עוון: עיין במבוא, סעיף 50, והשווה 3,21. טעמו כאן, שהטרה היא תנאי ליכולת השירה.

33 ו[אגידה וכו']: אם ההשלמות נכונות, הרי טעמם של הדברים שאין בעל ההודיות נוהג במידה שווה כלפי חוץ וכלפי פנים. לחבריו בכת הוא מספר את הצרות שהאל פוקדו בהן, שהרי אלה מסוגלים להעריך כראוי את הניסיון, שהאל מנסה בו את הצדיקים. לשאר בני האדם הוא משמיע רק דברי שבח על טובו של הבורא. [פ] תיים: כינוי לכת, השווה 9,2 ובנאמר שם. משפטי נגיעי: צירוף חוזר ונשנה בהודיות. עיין 11,8; קטע 3,16.

34 הגברתה: עשית עמי גבורה ופלא. עיין בנאמר ל-2,24 ובמילון.

35 חכמים: כינוי בלתי-רגיל בהודיות, כנראה בהשפעת הפסוק. ושחו דעת: השמיעו דברי דעת; כנראה כוונת הכתיב כאן: 'ושחו', חסר יו"ד, ועל-ידי כך נוצרת הקבלה שלמה לצלעות הבאות והמשך נאה. אמנם הכתיב חסר 'ושחו' מוזר הוא, אבל אין הכרח לראות בו טעות בעלמא (ולתקנו), שהרי סופר המגילה נוטה להחסיר יו"דים (עיין במבוא, סעיף 6). אפשר גם לקרוא 'ושחי' בסי"ן קמוצה, ואז יהיה כאן כינוי נוסף על 'חכמים'.

ישעיה כו, ג

ונמהרים והיו ליצר סמוך
[וכול פתיים] הוסיפו ערמה |

36 צדיקים השביתו עולה

תהלים קיט, א

וכול תמימי דרך החזיקו | מעמד

37 [וכול נדכ] א עני האריכו | אפים

ואל תמאסו בכ | ול משפט הצדק

כי אמת כול מעשי אל

38 [ואו] ילי לב לא יבינו | אלה

ובחסד אמ | תכה הודעתם לאנשי עצתכה

39 [ער] יצים יחרוקו [שנים]

[פתיים]: על-פי 9,2; משלי א,ד. — 38) החזיקו (ו מעמד): על-פי 86,4; והשווה מילון, 37) — [משפט הצדק]: השווה שורה 26 לעיל. — [ואו] י לי לב: השווה משלי י,כא. — 39) יחרוקו [שנים]: על-פי 11,2.

וטעמו: המסיחים דברי דעת, או בשי"ן ימנית: מי שדעתם שפלה, ענווים (מן 'שחה' המקראי, ישעיה נא, כג, ועוד). ונמהרים: כינוי קבוע לאנשי הכת (עיין במילון), וטעמו: אנשים שהיו קרובים לייאוש. כינוי זה מוצאו מישעיה לה, ד: 'אמרו לנמהרי לב-חזקו אל תיראו, והשווה עוד ישעיה לב, ד. לכל שורת הכינויים כאן השווה 9,2. ליצר סמוך: מונח חוזר ונשנה בהודיות ובסרך, עיין במילון. טעמו: רוח סומכת ובוטחת באלהים, ומקורו בישעיה כו, ג: 'יצר סמוך תצור שלום שלום כי כך בטוח, והוא משמש מעין קיצור לפסוק. 'יצר' משמש בצירוף זה (בהודיות) בהוראת 'נטייה, תכונה' (כהוראתו בביטוי 'יצר הרע'), והוראה זו מצויה בהודיות גם בצירופים אחרים, עיין במילון. טעם 'היו ליצר סמוך' — היו לבעלי יצר סמוך. ערמה: חוזרת ונשנית ב' 9,2; ועיין בנאמר שם. 36) השביתו: הפסיקו, עיין במילון. תמימי דרך: ביטוי מקראי המשמש ככינוי לכת גם בסרך 22,4. השווה: 'תום דרך' (30,4). בסרך נפוץ מאוד 'תמים דרך', אבל שם הוא מושג, ולא כינוי לאדם; ואולי מוטב לקרוא שם 'תמום דרך', למשל: 'וללכת בתמום דרך' (סרך 9,9), וכמוהו רבים. האריכו אפים: היו סבלנים. השווה סרך 3,4. 37) ואל תמאסו: 'למאס' חשיבות מיוחדת בלשון המגילות, השווה הודיות 15,18; סרך 2,25; ברית דמשק 15,2. לא יבינו אלה: לפי תהלים כח, ה; פב, ה; משלי כח, ה; דניאל יב, י. כאן הכוונה, כנראה, למתנגדי הכת; השווה סרך 11,5-12; ברית-דמשק 14,3.

תפקידו של המנהיג

פתיחתה של הודיה זו היתה כנראה כתובה בשורות החסרות שבראש הדף, ואין לראות בה המשך לדברים שבדף הקודם, שכן דברים אלה ארוכים מאוד כשלעצמם ודנים בנושא שונה לגמרי מן הנושא הנדון בהודיה זו. השורות הראשונות שבדף 2, שאפשר לעמוד על משמעותן, מתארות את הצרות ואת הסכנות שניצול מהן בעל ההודיה בעזרת האל (שורות 5-7). ניתן אפוא לשער, שההודיה פתחה בדברים של תודה על הצלה מצרות אלו, כנהוג בפתיחתן של הודיות אחרות (השווה 19,3; 20,5).

ההודיה עוברת לדון בנושא המיוחד שלה בשורה 7. המחבר מודה לאלהים על כוח הדיבור והתפילה שנתן לו, על 'מענה לשון'. מיכולת זו הוא עובר לשאר העניינים הכרוכים בסגולה המיוחדת שחנן אותו האל, היא סגולת המנהיגות הרוחנית. הוא מדבר על מלחמתו במתנגדי הכת, על עמדתו בתוך הכת, על הבנתו ברזי האל וכשרון הוראתו בהם. על המנהיגות הרוחנית מדובר במגילה זו פעמים אחדות, ותמיד היא נזכרת כתפקידו האישי של בעל ההודיות (עיין במבוא, סעיף 28). אולם ההודיה שלפנינו היא היחידה, שהוקדשה במיוחד לנושא זה ושדנה בו בהרחבה.

למנהיגות, כפי שהיא מתוארת כאן, שתי פנים — חיוק אמנותם והשכלתם של אנשי הכת מזה, ומלחמה חריפה עם מתנגדיה מזה. כדי להגדיר את עמדתו, הוא מראה את הניגוד שבין שני החוגים האלה, ולכן הוקדש חלק ניכר מדברי ההודיה לתיאורם של אנשי הכת ושל מתנגדיה ושל יחס המנהיג אל שני החוגים. שני התיאורים באים חליפות, וכך מובלט בחריפות הניגוד שבין שתי העדות. הדגשה נוספת לניגוד זה הושגה על-ידי ביטויים חוזרים ונשנים: בעל ההודיה הוא 'מליץ דעת' (שורה 13), ומתנגדיו הם 'מליצי תעות' (שורה 14). כנגד 'ערול שפה' שמטבע ברייתו של בעל ההודיה לפני מתן יכולת הדיבור (שורה 7), אתה מוצא 'ערול שפה' שבזדון אצל שונאיה העושים את 'ערול השפה' לתורתם (שורה 18). ביטוי זה מופיע דווקא בתחילתה ובסופה של ההודיה, ותופעה זו מעידה, שנתכוון המחבר לתת לפרק זה מעין שלמות של צורה.

- 5 ומשמיעי שמחה לאבל יג[ון] |
- 6 ומתהול[ים] לים לכול הוות שמוע[ה]
- 7 ומשברים] חזקים למיס לבבי
- ומאמצי [כוחי] | לפני נג[ע]

- 8 ותתן מענה לשון לע[רול] שפתי ותסמוך נפשי בחזוק מותנים | ואמוץ כוח ותעמד פעמי בגבול רשעה ואהיה פח לפושעים ומרפא לכול | שבי פשע ערמה לפתיים ויצר סמוך לכול נמהרי לב ותשימני חרפה | וקלס לבוגדים

משורר 1-4 רק שרידים: 1) [דו] [סמוך לסוף השורה. 2-] [עזי] [ועוד עקבות. 8-] [כול מעשי עול[ה]. 4-] [שם] [בתחילת השורה, ומסופה:] [חי צדק בכל ח], 'צדק' חלוי מעל ל'אמת' מנוקד. - 6) בתחילתה של השורה גשומר [מחץ מ]. - יג[ון]: על-פי 20,11. 6) [ומשברים]: עיין במילון. - [כוחי]: על-פי איוב לו, ט; ואפשר שהשאר את סוף השורה חלק. 7-] [נג]: על-פי 32,1; 36,4-.

5 ומשמיעי שמחה לאבל יג[ון]: הרשעים שמחים ביגונו של בעל ההודיה. היגון מתואר במפורט ב-11, 20. גם שם מלווה היגון בכאב גופני.
6 הווה: פגע רע, אסון, עיין במילון. שמוע[ה]: שמועה רעה, אסון, כמו בישעיה כח, יט; ירמיה, י, כב; יחזקאל ז, כו; כא, יב. [ומשברים]: כאבים, עיין במילון. למיס: הפעיל בהבלעת הה"א. עיין במבוא, סעיף 7. למיס לבבי: העלולים להמס את לבבי, לגרום לייאוש, השווה 33, 4. ומאמצי [כוחי]: עיין הערות קריאה. המלה 'מאמץ' באה במקרא רק בצירוף 'מאמצי כוח' (איוב לו, יט), ויש לשער, שנקט בעל ההודיה את המליצה המקראית בשלמותה. מכל מקום הבין 'מאמצים' כתכונה, בהקבלה ל'כוח', ולא ראה במלה כינוי לאנשים חזקים, כדרך התרגומים העתיקים.
7 לפני נג[ע]: מפחד הפגיעה; נוסחה מקובלת, עיין במילון. ותתן וכו': נתת לי את יכולת הדיבור, אף-על-פי שטבע ברייתי הייתי ערל שפתיים. מענה לשון: עיין במילון. לע[רול] שפתי: שם-עצם מופשט על-פי הפסוק שמות ו, יב. בחזוק מותנים ואמוץ כוח: כיוצא בו: 'חזוק מעמד ואמוץ מתנים' (אור-חושך 14, 6-7).
8 ותעמד... רשעה: כיוצא בזה 24, 3; עניין דומה ב-7, 7. תפקידו או גורלו של המנהיג הרחוני הוא להיות מעורב בעולם הרשעים, כנראה כדי שיוכל להילחם בהם, כפי שאנו למדים מן ההמשך. אמנם מצב זה כרוך בסכנות, המתוארות במקום המקביל 24, 3.
9 שבי פשע... נמהרי לב: כינויים מקובלים לבני הכת, עיין במבוא, סעיף 58. ערמה לפתיים: ללמד את הפתיים בינה. 'ערמה' בהוראה חיובית באה עוד ב-35, 1; סרך 6, 4; ברית דמשק 4, 2. פתיים: גם זה כינוי לכת, המופיע עוד בפשר-חבקוק 4, 12. הכתיב 'פתיים' מקראי הוא (תהלים קיט, קל), בהודיות יש גם 'פותאים' (קטע 4, 15). על שינויי הכתיב במקרא עיין מסורה גדולה לתהלים קיט, קל.

סוד אמת ובינה לישרי דרך
ואהיה על עון רשעים |
דבה בשפת עריצים
לצים יחרוקו שנים

ואני הייתי נגינה לפושעים | איכה ג, יד; איוב לו, ט; תהלים סט, יג
ועלי קהלת רשעים תתרגש
ויהמו כנחשולי ימים
בהרגש גליהם רפש | וטיט יגרישו
ותשימני נס לבחירי צדק
ומליץ דעת ברזי פלא
לבחון | [דורשי] אמת
ולנסות אוהבי מוסר

ואהיה איש ריב למליצי תעות שופטים יב, ב; ירמיה טו, י

לע[רול]: על-פי שורה 18. 10- דרך: אחריו רווח קטן. 11- שנים: אחריו רווח קטן. 14- מוסר:

10 סוד אמת ובינה: בעל הסוד העילאי, או מלמד הסוד לישרי הדרך. אפשר גם לפרש 'סוד' כמו 'סוד' (כמו ב-26, 6 ועוד), ועיין במילון. ואהיה על עון רשעים: המגריתי בהם, נלחמתי עמם, וכן במקרא: 'ונהיה עליהם עד פתח השער', שמואל ב יא, כג, השווה ירמיה ד, יו, אפשר גם לקרוא: 'על עין רשעים', וטעמו- שנתנו בי את עינם לרעה (הצעת 'י' ידן).
11 דבה וכו': ישימוש הפשי במליצות מקראיות. יחרוקו שנים: יחרקו עלי את שיניהם. אפשר גם לקרוא: יחרוקי שנים, כמו חורקי שיניים, כינוי נוסף לרשעים. השם 'חרוק' יהיה על משקל פעול (בחולם), הבא ארבע פעמים במקרא ומציין את עושה הפעולה: חמוץ (ישעיה א, יז); בחון (ירמיה ו, כז); עשוק (שם כב, ג); בגודה (שם ג, ז, י); השווה בדקדוקם של Bauer-Leander, עמ' 470. המשקל בא גם בלשון חכמים: טחון, כרוח, ועוד, עיין סגל, דקדוק לשון המשנה, עמ' 57. בביטוי 'חרוקי שיניים' אפשר לראות מעין גיבוש המליצה המקראית (עיין במבוא, סעיף 13), הבאה תמיד כמשפט שלם 'הרשע חורק את שיניו' (תהלים לו, יב; לה, טז; איוב טז, ט; איכה ב, טז).
12 תתרגש: ההתפעל מפועל זה אינו במקרא, והוא מצוי עוד במגילה זו, עיין במילון. הקל משמש בהוראה דומה במקרא, תהלים ב, א. ההתפעל בא בלשון חכמים בהוראה שונה במקצת. והשווה 'זיתגרשו' (ישעיה נז, כ, בנוסח המגילה כתב-יד א), נחשולי: המלה ידועה מלשון חכמים, עיין יומא לה, א, ועוד.
13 רפש וטיט יגרישו: המליצה חוזרת ונשנית ב-3, 32; 8, 15. 'יגרישו' בהפעיל רק כאן, לבחירי צדק: כינוי לאנשי הכת, עיין במבוא, סעיף 58. מליץ דעת: מטיף ומלמד לדעה האמתית, בנוגד ל'מליצי תעות' (שורה 14), ועיין 'מליץ' במילון. ברזי פלא: בתורתה הנסתרת והנפלאה של הכת, עיין במילון ובמבוא, סעיף 51.
14 לבחון... מוסר: רמז לתפקידים מיוחדים הדומים לתפקידיו של ה'פקיד' בסרך (14, 6) ושל ה'מבקר' בברית-דמשק (7, 13), עיין הודיות 12, 18, ובמבוא, סעיף 28.

- 15 [ובעל | של] וּמִלְכּוּל חוֹזֵי נְכוּחֹת
 ואהיה לרוח קנאה לנגד כל דורשי חל [קות] |
 16 [וכול] אנשי רמיה עלי יהמו
 כקול המון מים רבים ישעיה יג, ד; דניאל י, ו; ירמיה י, יג; נא, טז
 17 ומזמות בליעל [כול | מחש] בותם
 ויהפוכו לשוחה חיי גבר
 אשר הכינותה בפיו * ותלמדו בינה |
 18 שמתה בלבבו לפתוח מקור דעת לכול מבינים
 וימירוהו בערול שפה |
 19 ולשוון אחרת לעם לא בינות.
 ישעיה כז, יא; הושע ד, יד
 להלבט במשגתם

אחריו רווח קטן. — [ובעל]: [עקבות. 15 — חל [קות]: על-פי שורה 32 — 16) אנשי: לקוי. — (17) [מחש] בותם: שריד השי"ן נראה. — בפיו: כך צריך להיות, כתב 'בפי', עיין בפירושו. — ותלמדו: כתב ותלמדני, ניקד על הנו"ן ומחקה. — 18) במשגתם: שאר השורה חלקה.

- 15 [ובעל של] וּמִלְכּוּל חוֹזֵי נְכוּחֹת: כמו 'איש שלום' (תהלים לו, לו); כיצא בזה במקרא 'בעל ריב' (איוב לא, לה) כנגד 'איש ריב' (שופטים יב, ב; ירמיה טו, י). חוֹזֵי נְכוּחֹת: לפי ישעיה ל, י, וכנגד 'דורשי חל [קות]', הרומז לאותו פסוק. לְרוּחַ קְנָאָה: הקנאה מציינת את השנאה שבין בעל ההודיות ליריביו גם בשורה 31 לקמן; 23, 5. בהוראה דומה בא הפועל 'קנא' ב־14, 14. דורשי חל [קות]: הדורשים את האל בתורה של שקר, חוזר ונשנה בשורה 32 (ועיין בנאמר שם); 10, 4; 14, 4.
 16 אנשי רמיה: חוזר ונשנה ב־14, 14. יהמו... רבים: התמונה הנשנית בשורה 27, ועוד בהודיות, היא צרוף מליצות מקראיות. מזימות בליעל: השווה 13, 4.
 17 ויהפוכו לשוחה חיי גבר: ממררים את חיי, עושים אותם לתופת עלי אדמות. לא מצאתי תקבולת לתמונה נועזת זו, אבל דומה לה במקצת: 'חיי לשאול הגיעו' (תהלים פח, ד). אשר... בלבבו: המחבר מדבר על עצמו בלשון נסתר, משום הקשר התחבירי 'גבר אשר', דבר זה הטעה את המעתיק שסבר תחילה, שהדברים נאמרים בלשון מדבר בעדו וכתב 'בפי' ו'ותלמדני', ולאחר-כך עמד על טעותו ותיקן 'ותלמדני' ל'ותלמדו', אבל שכח להוסיף ו'יו' לתיבת 'בפי', אשר הכינותה בפיו וכו': אשר יצרת בפיו את היכולת להשמיע דברי בינה. 'הכין' פירושו בהודיות יצר מראש, קבע את עתידו של דבר, עיין במילון. למתנת ההכנה ברזים עילאיים משמש המונח גם ב־13, 7.
 18 שמתה בלבבו: את היכולת לפתוח וכו'. לפתוח מקור דעת: תמונה רווחת בהודיות, עיין במילון, ערך 'מקור', וימירוהו וכו': מתגדי הכת משתדלים להחליף את תורת האמת בתורה עילגת משלהם. הכינוי ב'וימירוהו' רומז לדברי התורה הכלולים במושגי 'בינה' ו'דעת' במשפט הקודם. כאן לפנינו ניסוח מקוצר של דברים הבאים במילואם בהודיה ח (7, 4; 16, 4). שם גם חוזרים הרמזים למקרא המופיעים כאן, ובמיוחד מובא שם ישעיה כז, יא בצורה שלמה יותר, שכן בהודיה שלפנינו הוחלף 'לועג שפה' של הפסוק ב'ערול שפה', לשם ההקבלה לשורה 7 לעיל.
 19 לעם לא בינות להלבט: כיצא בו ב־7, 4; ו'ילבטו בלא בינה'; המליצה לפי הושע ד, יד ולפי 'לא עם בינות הוא' (ישעיה כז, יא), שהובא בבריית-דמשק 16, 5. להלבט במשגתם: העם ההולך אחרי מטיפי הכוזב טועה, ועלול להיענש על שגאותו. 'משגה' בא במקרא (בראשית מג, יב) בלשון זכר, אבל ייתכן שאנשי הכת קראו במקרא זה לשון נקבה. השווה גם 'משוגתם' (ברית-דמשק 5, 3).

הצלת י מאל הי

הודיה זו קרובה יותר מחברותיה למזמורי תהלים. היא מצטמצמת בנושא מקובל בספר תהלים: הצלתו של הצדיק מרדיפת הרשעים. גם מרבה היא במליצות מקראיות. אווירת הכת האופיינית להודיות אינה מתבלטת במיוחד בהודיה זו, המתארת את מאבקו של המתפלל כמאבק אישי, אף-על-פי שהרשעים מופיעים כ'סוד שוא ועדת בליעל' מלונכת. תכונה קלאסית נוספת הוא המבנה הברור והמחושב יותר מן הנהוג ברוב ההודיות: ביטחוננו של הצדיק נדון בפתיחה ובחתימה ורשעתם של הרשעים מתוארת בגופה של ההודיה (הודיות אחרות בעלות מבנה דומה נמנו במבוא, סעיף 18).

אף-על-פי-כן אין ההודיה חוזרת על יצירתם של בעלי מזמורי תהלים. היא מביעה בקיצור ובקמיזה רעיונות אופייניים לכת, שזכו לניסוח רחב יותר בהודיות אחרות, והם: ביטחוננו המוחלט של הצדיק באלהיו וגם ייאושו הקודם להחזרת ביטחוננו (מבוא, סעיף 47); תורת הגזרה הקדומה (מבוא, סעיף 31) וההשקפה, שהאל עושה את אשר הוא עושה אך ורק למען שמו, כדי להגדיל את כבודו (עיין מבוא סעיף 37). העיקרון שהוזכר בסוף משמש לפתרונה של קושיה יסודית ביותר, והיא: מה טעמה של הרשעה בעולם, לשם מה גבראו הרשעים? מהודיתנו אתה למד, שהאל עשה אף את הרשעים למען כבודו. הוא מסית את הרשעים בצדיק — כביכול — כדי להענישם, כדי שהעונש יראה את גדולתו לעולם. טענה זו נאמרה בהודיות עוד פעם נוספת (15, 19) ושם זכתה לניסוח רחב יותר במקצת. כאן נצטמצם הרעיון באמירה קצרה וחריפה: 'בעבור הכבדכה במשפט רשעים'. מלת 'הכבדכה' היא רמז לפסוק: 'וחזקתי את לב פרעה ורדף אחריהם ואכבדה בפרעה ובכל חילו וידעו מצרים כי אני ה' (שמות יד, ד). הסיפור המקראי על פרעה שולב אפוא בתורה הכללית של הגזרה הקדומה והוא משמש אסמכתה להשקפת הכת בעניין הרשעים. אותה השקפה ממש מתבססת על אותו הסיפור המקראי בדרשתו של פאולוס (איגרת לרומאים ט, יז—כב), אולם פאולוס מסתמך על פסוק אחר שם, על שמות ט, טז. מצד שני, משתדלת היהדות הפרושית לתרץ את הטענה המשתמעת מסיפור עשר המכות, שעל-פיו אין פרעה אחראי לחטאו, שהרי הקשה ה' את לבו: 'כי אני הכבדתי את לבו, א"ר יוחנן, מכאן פתחון פה למינין לומר: לא היתה ממנו שיעשה תשובה, שנאמר: כי אני הכבדתי את לבו. א"ל ר"ש בן לקיש, יסתם פיהם של מינים, אלא אם ללצים הוא לליץ, שהקב"ה מתרה בו באדם פעם ראשונה שניה ושלישית ואינו חוזר בו, והוא נועל לבו מן התשובה כדי לפרוע ממנו מה שחטא,

אף כך פרעה הרשע כיון ששיגר הקב"ה ה' פעמים ולא השגיח על דבריו, אמר לו הקב"ה: אתה הקשית ערפך והכבדת את לבך, הריני מוסיף לך טומאה על טומאתך (שמות רבה יג, סימן ד).

דף 2

20 אודכה אדוני

- 20 כי שמתה נפשי בצרור החיים | שמואל א כה, ט
- 21 ותשוך בעדי מכול מוקשי שחת | איוב א, י
- 22 [כי] עריצים בקשו נפשי בתומכי | בבריתכה תה' נד, ה
- והמה סוד שוא ועדת בליעל
- לא ידעו כיא מאתכה מעמדי |
- 23 ובחסדיכה תושיע נפשי
- כיא מאתכה מצעדי

24 והמה מאתכה גרו | על נפשי
בעבור הכבדכה במשפט רשעים
25 והגבירכה בי נגד בני | אדם
כיא בחסדכה עמדי

(20) אודכה: התחיל באמצע השורה. — אדוני: התיבה פגומה. — (22) בבריתכה: בבריתך כתוב; כך גם ב"ר, 29, 7—28) מאתכה גרו: הסופר כתב רק את המי"ם והשאר רווח; אחר (המגיני?) הוסיף 'אתכה'. —

20 בצרור החיים: הכוונה לציין מקום מוסתר ובוטח.
21 מוקשי שחת: בא גם בברית-דמשק 2, 14; כמו 'מוקשי מות' בשמואל ב כב, ו.
21—22 בתומכי בבריתכה: כאשר תמכתי בבריתך. המחבר מצביע על עמדתו בניגוד לעמדת הרשעים. סוד שוא ועדת בליעל: כיוצא בזה 5, 6. מתנגדי הכת נראים כעדה מאורגנת. לא ידעו כיא מאתכה מעמדי: התקיפוני, כי לא ידעו שאוכל לעמוד בהתקפתם בחסדך. השווה שורה 33. מעמד: עמידה איתנה, התאוששות, עיין במילון.
23 ובחסדיכה... מצעדי: בטוח אני בישועתך, משום שידוע לי שקבעת לי את הדרך הטובה שאלך בה. כיא מאתכה מצעדי: לפי 'מה' מצעדי גבר כוננו' (תהלים לז, כג). הפסוק הובן כניסוח תורת הגזרה הקדומה; השווה את שימוש הכתוב מירמיה י, כג ב"ר 12, 15—13; יש לציין, שבפסוק תהלים 14, 2 הובן הפסוק בדרך אחרת. והמה מאתכה וכו': אף התקפתם באה מאתך, אתה גרמת לה. מסקנה מתורת הגזרה הקדומה.
24 גרו על נפשי: התקיפוני. נקט לשון זו גם ב"ר, 12; קטע 5, 3. השווה ישעיה נד, טו; דברים ב, כד; וגם: 'יגודו על נפש צדיק', תהלים צד, כא (המובא בברית-דמשק 1, 20), שהוצעה בו הקריאה 'יגודו'. בעבור הכבדכה וכו': גרמת לרשעתם כדי להגדיל את כבודך עליידי העונש שאתה עתיד להענישם; עיין בפתיחה להודיה זו. והגבירכה בי וכו': בהצלת תראה את גבורתך, ולכן בחרת בי לעשות עמדי חסד. 'להגביר' הפך מונח למושג זה, ועיין במילון.

ואני אמרתי חנו עלי גבורים
26 סבבוני * בכל | כלי מלחמותם

דברי הימים ב לו, טו

ויפרו חצים לאין מרפא
ולהוב חנית כאש * אוכלת עצים |

27 וכהמון מים רבים שאון קולם ישע' יז, יב—יג; ירמ' י, יג; נא, טו

נפץ זרם להשחית רבים

28 למזורות יבקעו | אפעה ושוא בהתרומם גליהם

ואני במוס לבי כמים

ותחזק נפשי בבריתך |

29 והם רשת פרשו לי תלכוד רגלם

תהלים ט, טו; לה, ח

ופחים טמנו לנפשי נפלו כם

ורגלי עמדה במישור |

(26) סבבוני: כך צריך להיות, 'סבבו' כתוב (הצירוף 'ני' דומה למי"ם סופית 1). — (26) כאש: 'באש, כתוב. — (29) כם: אחריו רווח בשיעור תיבה. — עמדה במישור: נוסף בשוליים ביד שנייה.

24—25 נגד בני אדם: בעיני הבריות. עונש הרשעים ושכר הצדיקים לא באו אלא לפרסום גדולתו של האל, כמבואר בפתיחה.

25 בחסדכה עמדי: בהסד שעשית עמדי, אפשר גם להבין לשון עמידה, כאילו כתב 'עומדי חסד, אבל הדרך הראשונה עדיפה בעיניי. ואני אמרתי: נוסחת מעבר מקובלת, עיין במבוא, סעיפים 14, 18.

26 ויפרו: ויתעופפו, חוזר ב"ר, 27, ושם מקביל אל 'בהתעופף', אין לו אח חוץ להודיות, אבל השווה 'ויפרפרי' (איוב טו, יב) ו'לפרפר' בלשון חכמים. בכתבי אוגרית בא 'פר' בהוראת: עפו (Aqht, 1, 120). לאין מרפא: לאין מרפא, ללא הפסק, ולהוב חנית כאש: נוסף על חציהם שילחו בי. גם חניתות, ולהב חנית דומה לאש בהברקתה ובכוח ההרס שבה. אם אנו מקיימים את הקריאה 'באש', יהיה טעמו: כי סבבוני בחניתות כאילו סבבוני באש וכו', וזה קשה. על-כליפנים, בעל ההודיה משתמש כאן במשמעות הכפולה של 'להב'. הניסוח מושפע מישעיה ל, ל: 'ולהב אש אוכלה', והסיפה של פסוק זה הובאה בשורה הבאה. להוב: בחולם, נשנה ב"ר, 30; השווה 'להב' באור וחושך 7, 5 ועוד, ובמבוא, סעיף 9.

27—28 למזורות יבקעו אפעה ושוא בהתרומם גליהם: מקודם נמשלו הרשעים למים גועשים, על-פי המסורת המקראית ואגב שימוש במליצות מקראיות. עכשיו הם נראים כים נגרש, שגליו מתרוממים עד. שהם מגיעים לשמים, וכך בוקעת ועולה רשעתם (אפעה ושוא) לכוכבים. בניסוח הדברים יש זכר לישעיה נט, ה: 'והזורה תבקע אפעה', אבל משמעותם אינה מתפרשת לפי פסוק זה (על-כליפנים, לא לפי פשוטו).

28 אפעה ושוא: כינויים לרשעה. 'שוא' בא בהקבלה ל'בליעל' לעיל בשורה 22. 'אפעה' מציין את הרשע גם ב"ר, 12, 3; 17, 3; 18, 3; כפי הנראה נתאחדו בו לצורך זה שתי משמעותות ראשונות: (א) הנחש כסמל הרשעה; (ב) אפע = לא כלום, שוא, לפי: 'הן אתם מאין ופעלכם מאפע' (ישעיה מא, כד), והשנייה כנראה עיקר. במוס לבי וכו': כשנתיאשתי כמעט מרוב פחד, נזכרתי בבריתך ונתחזקתי באמונתך, ולרשעים לא היתה עוד שליטה בי. כאן הובע בקיצור הרעיון של 4, 29—36; 7, 6—8.

30 מקהלים אברכה שמכה

תהלים כו, יב

(30) שמכה: שאר השורה חלק.

30 מקהלים אברכה שמכה: נוסח הפסוק במסורה: 'במקהלים אברך ה'; בשבעים: 'אברכך ה'. גרס 'אברכה שמכה' כדי להימנע מהזכרת השם המפורש (עיין במבוא, סעיף 19). מקהלים: טעמו — מתוך קהלים; תיבה זו באה במקום 'במקהלים' שבפסוק, ואולי יש בזה שינוי גרסה של ממש.

הוֹדִיָּה ד

על נאמנותו לתורת אמת

בעל המגילה מודה לאלהיו גם כאן, כמו בהודיה הקודמת, על הצלתו מרדיפות הרשעים. אבל הפעם הוא מבליט דווקא את הרקע הפולמוסי של הרדיפה. רודפיו אינם מופיעים הפעם כרשעים בעלמא; הם דובריה של תורת השקר, וכוונתם הזדונית להביא את המתלונן לעזיבת תורתו, תורת האמת. לכן משלים תיאור הרדיפה שלפנינו את התיאור המפורט של הפולמוס בין הכת ובין מתנגדיה הבא בהודיה ח (דף 4). התיאור ההוא מלמדנו דבר-מה על תוכנו של הפולמוס, ושני הצדדים נראים בו שווים — או כמעט שווים — בכוחותיהם. ואילו כאן הודגשה במיוחד חריפותו של הפולמוס, הלובש צורת רדיפה דתית, והכת מופיעה כאן כגוף חלש ונרדף. גאוותו של בעל ההודיה היא דווקא על עמידתו ברדיפת מתנגדיו, גם כשהם באים להרגו על אמונתו. אין אנו יודעים, אם באמת ניסו להעביר את אנשי הכת על אמונתם באונס ובעינויים, אבל ראוי לציין, שבהלכות החברות של הכת, האמורות בסרך היחד (17, 18) אנו מוצאים את האמרה: 'לוא לשוב מאחרו מכול פחד ואימה ומצרף נהיים (נסוים?) בממשלת בליעל'. אף יוסף בן מתתיהו מספר, שנשבעו האסיים שלא לגלות את סודות תורתם גם בעינויים (מלחמות ב, 141), ושהצטיינו בגבורה בעמידתם בעינויי הרומאים שניסו להכריחם 'לנאץ את שם מחוקקם או לאכול מאכל אסור' (שם שם, 152).

ייתכן שבהודיה זו טמון המפתח, שיאפשר בעוד שנים אחדות את זיהויה המדויק של העדה שבעל ההודיות נלחם בה. הכינוי 'דורשי חלקות' הבא כאן בהבלטה (שורה 32) והנזכר במגילה זו ובחברותיה עוד פעמים אחדות ברמז או במפורש, משמש בפשר נחום ציון ברור למדי לעדה פעילה בשטח המדיני, ככל הנראה לפרור שים (עיין בפירושו לשורה 32, להלן).

ההודיה נכתבה בתחתית הדף ונשתמרו ממנה רק שמונה שורות. מכיוון שבדף הבא נדון עניין חדש, יש לשער, שנסתיימה בסופו של דף זה. מה שנשאר בידנו בסוף הדף מדבר בשבחה של הכת ללא זיקה מיוחדת לרדיפות, ונראה, שההודיה חתמה — כקודמתה — בביטחונה הפנימי של מחברה ובניצחונה הנובעים מאמונתו האיתנה.

דף 2

31 אודכה אדוני

כיא עינכה ע [] על נפשי

ותצילני מקנאת מליצי כזב |

32 ומעדת דורשי חלקות

פדית[ה] נפש אביון

אשר חשבו להתם דמו |

33 לשפוך על עבודתכה

אפס כי [לוא יד] עו כי מאתך מצעדי

34 וישימוני לבוז | וחרפה בפי כל דורשי רמיה

ירמיה כ, יג

ואתה אלי עזרתה נפש עני ורש |

35 מיד חזק ממנו

ותפד נפשי מיד אדירים

ובגדפותם לא החתיתני |

תהלים פב, ג

תהלים לה, י : ירמיה לא, יא

ישעיה נא, ז

81 עינכה ע [] : עיין בפירוש. 81 רמיה : אחריו רווח בשיעור תיבה. — אלי : בכתב עברי עתיק.

31 כיא עינכה ע [] על נפשי. החסר הוא פועל מלשון הצלה או כיוצא בה, ולא מצאתי השלמה מתאימה. מקנאת : משנאתם ורדיפתם, עיין לעיל שורה 13, ובנאמר שם. מליצי כזב : חוזר ונשנה ב"ד 9, 4—10, ושיעורו כמו 'מליצי תעות' (ועיין שורה 12), יהשוה את הכינוי 'מטיף הכזב', המציין את ראש מתנגדי הכת בפשר הבקוק 9, 10; בשרידי פשר מיכה (RB, 1952, עמ' 412—418) ובברית־דמשק 13, 8; 14, 1.

32 דורשי חלקות : לפי ישעיה ל, י; חוזר ונשנה ב"ד 13, 2; השוה גם 10, 4; 14, 4; בריית־דמשק 18, 1. בשורה 2 של מגילת פשר נחום (JBL, 1956, עמ' 89—93) נזכר 'דמ]טריס מלך יון אשר בקש לבוא ירושלים בעצת דורשי החלקות'. ככל הנראה, רומזות מלים אלו למאורע המסופר בקדמוניות (ב, 376) ליוסף בן מתתיהו; ומכאן שדורשי החלקות של פשר נחום הם הפרושים. פדית[ה] [ה] וכי' : השוה 34, 2; 19, 3. אביון : כינוי לחבר הכת, עיין במבוא, סעיף 58 ובמילון. אביון אשר חשבו להתם דמו לשפוך : חשבו להתם את דמו של האביון ולשפוך את דמו; או : חשבו להתם את האביון ולשפוך את דמו. הפירוש הראשון עדיף מבחינת סדר המלים, השני עדיף מבחינת התוכן, שאין טעם בהשמדת הדם שעדיין לא נשפך; השמדת הדם ושפיכתו הריהו תמונות סותרות. להתם : להשמיד, כמו יחזקאל כד, י; דניאל ט, כד; סרך 20, 4; ונמצא עוד בהודיות, עיין במילון.

33 על עבודתכה : קיומן של מצוות הכת מכונה 'עבודת האל'. הביטוי נשנה בשורה 36; 19, 6. אפס כי : כמו במדבר יג, כח; ועוד במקרא. מאתך מצעדי : ביטוי מקוצר מן האמור בשורה 23 לעיל.

34 רמיה : עיין במילון.

35 אדירים : גיבורים, כמו נחום ב, ו. חוזר ובא במשמעות 'צורים רשעים' ב"ד 7, 5, ובגד־פותם : השוה בריית־דמשק 12, 5. לא החתיתני לעזוב וכי' : לא נתת לי להיות ניחת מגדפותם ולעזוב עליידי כך את עבודתך. החתיתני : הפעיל מן 'חתת', רומז לישעיה נא, ז; נשנה ב"ד 8, 7. בלי הכינוי : 'חתתה'. 'חתת' בהפעיל בא במקרא בירמיה מט, לו בהוראה דומה. הצורה כאן כאילו נגזרה מן 'חתת'. במקרא אין קביעות לצורות ההפעיל של 'חתת'.

36 לעזוב עבודתכה מפחד הוות רשעים

ולהמיר בהולל יצר סמוך

37 אשר | נת[תה] לכל בני אמתך

ותלמד[מו] חוקים

38 ובתעודות ננתנו לאזנים | [אשר גליתיה]

[ולא תראה] שחת לכול צאצאי[הם]

39

ישעיה כו, ג

37 נת[תה] : 'נת' מטושטש, באוצר המגילות הגנוזות; 'יה' — ננתנו לאזנים : פגום, אבל הקריאה בטוחה. — 38 [אשר גליתיה] : השווה 21, 1. — [ולא תראה] שחת : השווה תהלים טז, מן 'ש' של 'שחת' נראים שרידים בלבד. — צאצאי[הם] : עקבות מ"ם סופית נראות. — 39 מסופה של שורה אחרונה זו נשתמר : [בלמודיכה ות].

36 מפחד : השווה סרך 17, 1. הוות רשעים : עיין במילון. להמיר בהולל יצר סמוך : להחליף בדברים של הבל את ביטחוננו בתורת האמת. 'הולל', לשון הוללות. השווה 12, 4; 20, 4. 'יצר סמוך', השווה 1, 35, והנאמר שם, ובמילון.

37 [בני אמתך וכי'] : ההשלמה מבוססת על שרידי האותיות 'מו' שבסוף הליקוי, שלדעתי יש לראות בהם כינוי של רבים. החוקים נמסרו למקיימיהם בדברי נבואה, שאין ספק בסמכותם. תעודות : כאן ובאורי־וחושך 8, 11; 8, 13, מתפרש המונח 'תעודות' בדרך הנוחה ביותר כ'דברי נבואה, תורה', אולי לפי 'לתורה ולתעודה' (ישעיה ח, כ). ננתנו : ללא הבלעת הנו"ן, כנהוג בארמית המקראית ובארמית של כתבי יב. כיוצא בזה 'להנציילם' (ברית דמשק 2, 14).

38 צאצאי[הם] : השווה 14, 17.